

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

**GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
VE
ÖNERİLEN FİNANSMAN YÖNTEMLERİ**

GA/98-2-6

**HAZIRLAYANLAR
Erdal ERTUĞRUL
Neslihan BESLER
Mustafa ŞİMŞEK**

**ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ
MART 1998
ANKARA**

I-GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ (GAP)

Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 13 proje demetinin toplamı olarak planlanan ve kapsamında 22 baraj ve 19 hidroelektrik santralinin inşası öngörülen GAP, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini içine alan Bölge'nin topyekün sosyo-ekonomik kalkınmasını hedefleyen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir bölgesel kalkınma projesidir.

Entegre bir bölgesel kalkınma projesi olarak düşünülen GAP, bu çerçevede sadece enerji ve sulama projeleri değil, aynı zamanda tarım, ulaştırma, eğitim, sağlık, kentsel ve kırsal altyapı gibi kalkınma ile ilgili tüm sektörler bir bütün halinde ele alınmakta ve birbirleriyle ilişkilendirilmektedir.

Bölge ekonomisini geliştirmek için münferit projeler ve sektörel yaklaşım yerine entegre, çok sektörlü bir bölgesel kalkınma yaklaşımı benimsenerek, bölgesel ölçekte su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile başlayacak bir kalkınma düşünülmüş, sektörel tercihlerle mekansal analizler birlikte ele alınarak, GAP MASTER PLANI(1989) hazırlanmıştır. 2005 yılına kadar olan bir zaman perspektifinde gerçekleşmesi planlanan bu Master Plan; ülkenin ve bölgenin kaynaklarını, ihtiyaçlarını, beşeri, mali ve teknik sınırlarını irdeleyerek, alternatif senaryolarla bölge gelişmesinin çerçevesini çizmiştir.

GAP Bölgesi'nde su ve toprak kaynakları yatırımlarının ekonomik ve sosyal sektörlerde uyaracağı gelişme, yaratılacak istihdam, nüfus büyüklüğü ve kent-kır itibarıyla muhtemel dağılımı saptanmış, buradan hareketle bölgesel ulaşım sistemi belirlenmiş, eğitim, sağlık, konut, kentsel altyapı ihtiyaçları makro seviyede hesaplanarak yıllara göre finans ihtiyacını ortaya koyan BÖLGESEL ULAŞIM VE ALTYAPI GELİŞTİRME ÇALIŞMASI (1993) yapılmıştır.

Ortaya konulan bu çerçeve, bölge ve alt bölge bazında yapılan ayrıntılı çalışmalar ile derinleştirilmiş ve sektörler arası etkileşimleri, nüfusun projeksiyonlarını ve çeşitli araştırmalara dayalı olarak mekansal gelişme öngörülerini gözeterek şekilde 5 yıllık bir dönem için (1993-1997) GAP HAREKET PLANI hazırlanmıştır. Ayrıca, ekonomik kalkınma ve fiziki büyüme gayretlerinin yanında Bölge'nin sosyal kalkınmasını gerçekleştirmeye yönelik temel politika, hedef, strateji ve uygulama tedbirlerini ortaya koyan GAP SOSYAL EYLEM PLANI, GAP İdaresince hazırlanmış ve uygulanmaya başlanmıştır.

II- GAP BÖLGESİ'NİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1990 nüfus sayımına göre Bölge nüfusu 5.2 milyondur. Bu da ülkenin toplam nüfusunun % 9.2'sini oluşturmaktadır. Bölge nüfusunun % 56'sı kentlerde yaşamaktadır. Bölge'deki yıllık nüfus artış hızı % 3.5 ile ülke ortalamasının üzerindedir. 1989 yılında doğurganlık oranı Türkiye genelinde % 3.4 iken Bölge'de % 5.7 olmuştur (bu oran, Bölge'nin kırsal kesiminde % 6.1, kentsel alanda ise % 4.9'dur).

Ekonomik açıdan faal nüfus (15-65 yaş grubu), Bölge'nin toplam nüfusunun % 47'sini oluşturmakta ve bu durum, yüksek bir bağımlılık oranına işaret etmektedir. Doğurganlık oranı kırsal kesimde daha yüksek olmasına rağmen, kentlerin nüfusu yoğun göçler nedeniyle daha hızlı artmaktadır.

1990 yılında Bölge'deki genel okur-yazar oranı % 60.4'tür (erkek nüfusta % 76, kadın nüfusta % 44). 1993 yılındaki okullaşma oranları, ilköğretimde % 75, ortaokulda % 34, lisede ise % 14'tür. Bu oranlar kırsal alanda daha düşüktür. Aynı oranlar Türkiye geneli için ortaokul düzeyinde % 57, lise düzeyinde ise % 25'tir. Yine 1993 yılında, üniversite eğitiminden yararlananların ilgili yaş grubu içindeki payı Türkiye geneli için % 12 iken Bölge'de % 0.3'tür.

Proje alanı dokuz ili kapsamakta ve ülkenin coğrafi alanının yaklaşık onda birini oluşturmaktadır. Dicle ve Fırat nehirleri Türkiye'nin toplam su potansiyelinin % 28'ini oluşturmaktadır. Türkiye'de ekonomik olarak sulanabilir alanın % 20'si GAP Bölgesi'ndedir. Bölge topraklarının yaklaşık % 42'si tarımsal amaçlar için kullanılmakta ve bu alanın % 54'ü sulanabilir durumdadır. Orman örtüsü oldukça sınırlı, mevcut ormanların % 75'i düşük niteliktedir.

Bölge ekonomisinde kuru tarım hakim durumdadır. Suyun sınırlılığı nedeniyle, yetiştirilen ürünlerde fazla çeşitlenme görülmemekte ve verim düşüktür. Ekonomik açıdan faal nüfusun % 70'i tarımla uğraşmaktadır, buna karşılık, Bölge'nin yarattığı katma değer ancak % 44'ü tarım kesiminden gelmektedir. Benzer biçimde, hayvan varlığı fazla olmasına rağmen verim yine düşüktür.

1980-1985 döneminde, Türkiye'nin toplam imalat sanayii içerisinde GAP Bölgesi'nin payı % 2'dir. Bölge'deki başlıca sanayi dalları tekstil (% 32), metal ürünler (% 21), ağaç ürünler (% 15) ve kimyasal ürünlerdir (% 5). Bölge'deki toplam işgücünün % 5'i sanayi kesiminde istihdam olunmaktadır (Türkiye genelindeki ortalama oran ise % 16'dır).

Madencilik, Bölge ekonomisi açısından önemli bir kaynak durumundadır. GAP Bölgesi'nde 22 tür madenin ekonomik açıdan işletilmeye elverişli olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ülkenin petrol rezervlerinin tümü ile doğal gaz rezervlerinin % 11'i de Bölge'de bulunmaktadır. Ülkenin toplam maden üretiminde Bölge'nin payı % 20'dir.

III- GAP MASTER PLANI

GAP Master Planının temel hedefleri; yöre halkının gelir düzeyini ve yaşam standardını yükselterek diğer bölgelerle arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam olanaklarını artırmak, Bölge'nin büyük kentlerinin nüfus emme kapasitesini iyileştirmek, ekonomik büyüme, sosyal istikrar ve ihracatı teşvik gibi ulusal kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktır.

Birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olan ve bir bütünlük teşkil eden bu hedeflere ulaşmak için GAP Master Planı'nda 2005 yılına kadar olan zaman perspektifi içinde dört temel strateji benimsenmiştir.

1. Su ve arazi kaynaklarını gerek sulama, gerekse kentsel ve endüstriyel kullanım amaçları için geliştirmek ve yönetmek,
2. Daha iyi tarımsal işletme yönetimi, tarımsal pratikler ve bitki desenleri uygulayarak arazi kullanımını teşvik etmek,
3. Tarımla ilişkili ve yerel kaynaklara dayalı üretime özel ağırlık vererek imalat sanayilerini teşvik etmek,
4. Yöre halkının ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak, nitelikli personeli Bölge'ye cezbetmek ve Bölge'de kalmasını temin etmek için sosyal hizmetleri ve kentsel altyapıyı iyileştirmek.

GAP Master Planı'nın temel kalkınma senaryosu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ihracata dönük, tarıma dayalı bir sanayi yapısının oluşturulmasına dayalıdır.

Plan'da, Bölge'nin mekansal gelişimi açısından, Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır ana gelişme eksenini sayılmaktadır. Yatırımlar, altyapıyı geliştirmek, tarıma dayalı sanayileri ve istihdam yaratıcı olanakları zenginleştirmek amacıyla bu koridorda yoğunlaştırılacaktır. Orta ve uzun dönemde ise, bu koridor diğer alt bölgelerle ekonomik ilişkiyi artırarak genişletilecektir.

Proje tamamlandığında, yılda toplam 50 milyar metreküpten fazla su akıtan Fırat ve Dicle nehirleri üzerindeki tesislerle, Türkiye toplam su potansiyelinin % 28'i kontrol altına alınacak, Çukurova'nın 4.5 katı olan 1.7 milyon hektarın üzerinde arazinin sulanması ve 7460 megavatın üzerinde bir kurulu güç kapasitesiyle

yılda 27 milyar kilovatsaat'lik hidroelektrik enerjisi üretilmesi sağlanacaktır. Planlanan toplam sulama alanı, Türkiye'de ekonomik olarak sulanabilir toplam alanın % 20'sine ve toplam yıllık elektrik üretimi, Türkiye'de ekonomik olarak gerçekleştirilebilir elektrik enerjisi potansiyelinin % 22'sine eşdeğerdir (Ayrıca sulanan alanın toplam GAP alanı içindeki payı % 2.9'dan % 22.8'e çıkacaktır). GAP enerji programının tamamen uygulanması sonucunda üretilen enerji 1988 yılında Türkiye'de elde edilen hidroelektrik enerjisine eşit olacaktır.

Sulamanın başlamasının doğrudan bir sonucu olarak, tarımsal üretim ve ürün çeşitliliği önemli ölçüde artacaktır. En çarpıcı değişim pamuk ekimi yapılan alanda görülecek, pamuk ekimi yapılan alanın payı % 2.8'den % 25'e çıkacaktır.

GAP'ın nihai hedefi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sürdürülebilir bir insani gelişmeyi sağlamaktır. Bu nedenle kalkınmanın odağı olarak insan alınmaktadır. Gerçekleştirilmekte olan fiziki yapılar insani gelişmenin tabanını oluşturacaktır. GAP Bölgesi'ndeki sosyal farklılıkların giderilerek toplumsal kalkınmanın sağlanması, eşitlik ve refahın yaygınlaşması, Proje'ye toplumsal katılım sağlanması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi ile Bölge'de sürdürülebilir bir kalkınma sağlanabilecektir(GAP Bölgesi'nde Toprak ve Su Geliştirme Projeleri Ek 1'de verilmektedir).

GAP'ta "sürdürülebilirliğin" kapsamı ve bileşenleri, GAP İdaresi'nin Mart 1995'te Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile düzenlediği "Sürdürülebilir Kalkınma ve GAP Sempozyumu"nda kabul edilen aşağıdaki ilkeler çerçevesinde tesbit edilmiştir;

1. Proje oluşturma, planlama ve uygulama süreçlerinde toplum katılımı,
2. Herkes için gelişmiş bir altyapı ile desteklenen barınak temini ve yerleşim yönetiminin geliştirilmesi,
3. Kalkınma amaç ve girişimlerine yönelik faaliyetlerin yönetimi; çevreye olan zararlı etkilerin kontrol edilmesi,
4. Toprak ve su kaynaklarının kullanımının entegre bir yaklaşımla planlanıp yönetilmesi,
5. Sürdürülebilir tarımsal kalkınmanın; koruma ve çevreye olan zararlı etkilerinin en aza indirgenmesinin yanısıra yasaların ve düzenlemelerin uygulanmasını da içermesi,
6. Küçük ölçekli girişimcilik ve sanayinin, çeşitli teşvik ve kurumsal mekanizmalarla desteklenmesi,

A- GAP Master Planı Çerçevesinde Gerçekleşmeler ve 1997 Yatırımları

GAP Master Planı'ndaki hedeflere ulaşabilmek için dönem boyunca gerekli GAP yatırımları kamu finansman ihtiyacı, Haziran 1997 sabit fiyatlarıyla toplam 4 katrilyon 224 trilyon 800 milyar TL'dir (32 Milyar USD). Proje için 1997 Haziran sonuna kadar, 1997 yılı sabit fiyatlarıyla yaklaşık 1 katrilyon 694 trilyon TL (12.6 Milyar USD) harcama yapılmıştır. Böylece GAP yatırımlarında nakdi gerçekleşme oranı % 40.1'e ulaşmış bulunmaktadır.

GAP Master Plan hedeflerine göre yatırım ihtiyaçları ve 1997 yılı Haziran sonu itibariyle sektörel hedeflere yönelik nakdi gerçekleşme oranları sektörler itibariyle aşağıda gösterilmektedir;

TABLO 1 : Gap Master Plan Hedeflerine Göre Sektörler İtibariyle Yatırım İhtiyaçları ve Nakdi Gerçekleşme Oranları

Sektörler	Yatırım İhtiyacı (Trilyon TL)	Gerçekleşme Oranı (%)
Tarım	1.278.7	9.8
Enerji	1.358.5	71.1
Madencilik	98.1	89.3
İmalat	188.1	40.3
Ulaştırma	935.3	28.4
Turizm	7.1	23.7
Konut	40.9	30.6
Eğitim	84.2	44.3
Sağlık	27.9	79.1
Diğerleri	205.9	44.5
TOPLAM	4.224.8	40.1

1997 Bütçesi'nde GAP'a; ekonomik sektörlerde (tarım-madencilik-enerji-ulaştırma-turizm) 59 trilyon 959 milyar TL ve sosyal sektörlerde de (konut-eğitim-sağlık-belediye altyapıları ve diğer kamu hizmetleri) 17 trilyon 577 milyar TL olmak üzere toplam 77 trilyon 536 milyar TL'lik yatırım ödeneği tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Ülkemiz enterkonnekte sistemine giren elektrik enerjisi üretiminin önemli bir bölümünü sağlayan GAP kapsamındaki Karakaya ve Atatürk Barajları'nda 15 Eylül 1997 tarihi itibariyle başlangıcından itibaren gerçekleştirilen enerji üretimi toplam 120.344.552.000 kwh (Karakaya 78.452.930.000 kwh, Atatürk 41.891.552.000 kwh) olup, yaklaşık 8 Milyar USD'e eşdeğerdir.

Türkiye'nin toplam hidroelektrik enerji üretimi içinde, 1997 yılının ilk altı ayında GAP, 20.5 Milyar kwh ile % 51'lik bir paya sahiptir. Aynı dönemde

Türkiye'nin (termik ve hidroelektrik) toplam enerji üretimi içinde GAP'ın payı ise % 21 olmuştur.

GAP enerji projelerinin kapasiteleri ise aşağıdaki gibidir;

Tamamlanmış projeler	: 4.200 MW (% 56)
İnşa halindeki	: 1.304 MW (% 17)
Projesi hazır ve programa girmiş Projeler	
(İlisu 1.200 MW, Cizre 240 MW)	: 1.440 MW (% 19)
Diğerleri	: 532 MW (% 7)
TOPLAM	: 7.476 MW (% 100)

Bölge'de Ekim 1997 tarihi itibarıyla, Fırat ve Dicle Havzalarında, sulamaya açılan alan 1.540.800 dönüme ulaşmıştır.

Bölge'de mevcut ve inşa halindeki sulama projeleri ile sulama alanları aşağıdaki gibidir;

TABLO 2: İşletmede Olan Sulamalar

İşletmede Olan Sulamalar	Sulama Alanı (Dönüm)
1. Hancağız	73.300
2. Şanlıurfa Ovası	600.000
3. Hacıhıdır	20.800
4. Derik-Dumluca	18.600
5. Silvan 1. Ve 2. Kısım	87.900
6. Nusaybin	75.000
7. Silopi Nerdüş	27.400
8. Akçakale Yeraltı Suları	150.000
9. Ceylanpınar Yeraltı Suları	270.000
10. Devegeçidi	75.000
11. Suruç Yeraltı Suları	70.000
12. Çınar-Göksu	35.800
13. Garzan-Kozluk	37.000
TOPLAM	1.540.800

TABLO 3: İnşa Halindeki Sulamalar

İnşa Halindeki Sulamalar		Sulama Alanı (Dönüm)
1. Mardin-Ceylanpınar ve Şanlıurfa-Harran	İletim	4.760.000
	Şebeke	1.350.000
2. Kralkızı-Dicle	İletim	1.300.000
	Şebeke	240.300
3. Batman Sol Sahil	Şebeke	187.500
4. Batman Sağ Sahil	Şebeke	186.000
5. Belkıs-Nizip	Şebeke	119.150
6. Adıyaman Çamgazi	Şebeke	74.300
7. Kayacık Ovası	Şebeke	147.400
8. Bozova-Merkez Pompaj	Şebeke	8.600
TOPLAM	İletim(Km)	6.060.000
	Şebeke	2.313.250

GAP sulama projelerinden % 9'u bitmiş (1.540.800 dönüm) olup, yaklaşık % 11'i ise inşaat safhasında (2.313.250 dönüm) bulunmaktadır.

1996 yılı sonu itibariyle Türkiye'de üretilen pamuğun yaklaşık üçte biri GAP Bölgesi'nden elde edilmiştir. Şanlıurfa-Harran Ovası'nda sulamaya açılan 600.000 dönüm alanın, yaklaşık 260.000 dönümünde pamuk ekimi yapılmıştır.

Bölge'de müteşebbislerin GAP ile meydana çıkacak olan iş ve yatırım ortamına katılmalarında danışmanlık ve bilgi temini, yönlendirme, tanıtım yapma ve yatırım çekme, işgücü eğitimi, sanayi arazi ve tesisi arzı sağlamaya yardımcı olacak bir kuruluş halen mevcut değildir. Bu ihtiyaca binaen, bölge içi ve bölge dışı potansiyel girişimcileri özendirmek ve girişimcilere ihtiyaç duyacakları bilgi ve danışmanlık hizmetlerini verecek olan "GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri" (GAP-GİDEM) kurma çalışmaları; GAP İdaresi koordinatörlüğünde, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği halinde yürütülmüş ve çalışmalar sonucu ilk etapta Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde Eylül 1997'de GAP-GİDEM Büroları açılmıştır.

B- GAP'da Dış Kredi Kullanımı

Toplam yatırım tutarı 32 Milyar USD olan GAP'a bugüne kadar yapılan 12.6 Milyar USD harcamanın büyük bir bölümü ulusal kaynaklardan karşılanmıştır. Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, ilgili ülkeler arasında su tahsisi

konusunda bir anlaşma bulunmadığı gerekçesiyle bu büyük projeye doğrudan kredi sağlamakta tereddütlü davranmışlardır. Yine de çeşitli uluslararası finans kuruluşlarından GAP'a ya doğrudan, ya da fiziki tesislerin yapımını üstlenen firmalara kredi temin edilmesi yoluyla önemli ölçüde dış kredi sağlanmıştır. Dünya Bankası ise Bölgedeki hiçbir baraj, santral ve sulama projesi için kredi vermemiş olmasına rağmen, GAP sulamalarındaki etkinliği artıracak ve sosyal koşulları iyileştirecek projelere önemli miktarda kaynak sağlamıştır.

Dış kredi veya hibe sağlanarak desteklenen projelerin bir kısmı tamamen GAP Bölgesi sınırları içinde yer alan münferit projelerdir. Atatürk Barajı ve HES, Karakaya Barajı ve HES, Kralkızı-Dicle Projesi, Batman Projesi, Çınar-Göksu Projesi ve Çamgazi Barajı dış kredi ile desteklenen sulama ve enerji amaçlı projelerdir. Altyapı ve sağlık sektörleri çerçevesinde Şanlıurfa-Havi Kırsal Kesime Su Temini Projesi ve Gaziantep II. Organize Sanayi Bölgesi'nin finansmanında da dış kredi kullanılmaktadır. Bu projeler için ABD Eximbank, Almanya-İsviçre Bankalar Konsorsiyumu, Avrupa Yatırım Bankası ile Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu (AKSKF) gibi kuruluşlardan kredi sağlanmıştır.

Ayrıca, GAP Uluslararası Hava Limanı, Sulama Kanallarındaki Suyun Regülasyonu ve İşletilmesi ile Sulama Metod ve Teknolojileri Araştırması, GAP Coğrafi Bilgi Sistemi, Hasat Sonrası Teknolojisi Demonstrasyon Projesi, Atatürk Barajı Çevresi Geliştirme Projesi ile Yeni Sulama Sistemlerinin Demonstrasyonu amacıyla yapılan çalışmalara ABD, Fransa, Kanada, İsrail ve Avustralya'daki kuruluş ve firmalar çeşitli miktarlarda hibe sağlamışlardır.

Atatürk Barajı ve HES'ten alınan enerjinin tüketim merkezlerine ulaştırılmasını sağlayacak iletim hatları için Alman KfW ve Commerzbank ile İtalya ve Fransa Hükümetleri kredi sağlamışlardır.

Muhtelif illerle birlikte GAP illerini de içine alan geniş kapsamlı projelerin çoğunluğu Dünya Bankası Projeleri ile desteklenirken, bir kısmında ise Japon Hükümeti, Global Çevre Birimi (GEF), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) gibi finans kaynaklarından elde edilen kredi ve hibeler kullanılmaktadır. Tarım sektöründe uygulanmakta olan I. ve II. Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projeleri (TYUAP), Tarımsal Araştırma Projesi, III. Tarımsal Kredi, Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi ile sosyal sektörlerde yürütülen Yaygın Meslek Eğitim Projesi, Eğitim ve İstihdam Projesi ve "2000 yılında herkese sağlık" hedefine ulaşmayı amaçlayan I. ve II. Sağlık Projeleri'nin finansmanında Dünya Bankası kredileri kullanılmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu İlleri Kırsal Kesime İçmesuyu Projesi ise AKSKF'nden sağlanan kredi ile desteklenmektedir.

Sağlanan kredi ve hibelere ilave olarak Birecik Barajı ve HES, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde bir Alman, Fransız, Belçika, Avusturya ve Türk konsorsiyumu tarafından gerçekleştirilecektir. Karkamış Barajı ve HES'in finansmanı konusunda Avusturya Hükümeti ile kredi anlaşması imzalanmıştır.

Gaziantep ve Diyarbakır İçmesuyu Projelerinin arıtma tesisi ve pompa istasyonlarının yapımı için Alman ve Fransız Hükümet kredileri sağlanmış, Şanlıurfa İçmesuyu Projesi'ne dış finansman sağlama girişimleri sürdürülmektedir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı GAP'la ilgili çalışma, proje ve faaliyetler için Dünya Bankası (IBRD), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), İngiliz ve Alman kaynaklı fonların kullanımını öngören temalarının sürdürmektedir(GAP Bölgesi'nde Dış Kaynak Kullanımı, Muhtelif İlleri Kapsayan Projeler ve GAP Kapsamında Kredi Talep Edilmesi Düşünülen Projeler Ek 2'de verilmektedir).

IV- YATIRIMLARIN BÖLGEDEKİ SOSYAL ETKİLERİ

Kapladığı alan, fiziksel büyüklükler, gerçekleştirmeye yöneldiği hedefler açısından dünyanın en iddialı ve büyük projelerinden biri olan GAP, yöre insanının gelir–eğitim–yaşam kalitesi seviyelerini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Bölgedeki su–toprak–insan kaynaklarının en etkili ve verimli bir biçimde sürdürülebilir kalkınma modeline dayalı olarak yönlendirme, toplumsal yapıyı değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahip olacaktır.

Yapısal özellikleri bakımından tarımda yarı feodal yapı, hayvancılıkta geleneksellik, yarı göçerlik ve hatta göçebelik bölgenin belirgin sosyo-ekonomik örgütlenme biçimleridir.

Bir aşiretler mozayigi olan bölgede, soy birliğine dayalı alt bağlaşımlar, kişilerin birey olarak hak ve sorumluluklarını sahiplenmesinde engelleyici bir rol oynamaktadır. Geleneksel kurumlar (aşiret-şeyh-ağa) bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına paralel olarak çözülme göstermekle beraber kalkınmanın hızını kesen bir işlevde görmektedir.

Bölgede ülke geneline göre daha düşük bir okullaşma, personel, araç-gereç düzeyi mevcuttur. Ayrıca, geleneksel değerlerin ve ataerkil ilişkilerin varlığını sürdürmesi, kırsal alanda olduğu gibi kentsel alanda da kız çocukların, erkek çocuklarına oranla eğitim kurum ve süreçlerinden faydalanma imkanları azdır. Eğitim düzeyinin en anlamlı göstergelerinden olan okur-yazarlık oranı yörede ülke geneline göre düşüktür.

Kalkınmanın ve çağdaşlaşmanın lokomotifleri olan kadın-ana ögesinin eğitilip geliştirilmesi amacıyla ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri) kurulmuştur. GAP Bölgesi'nde Kadın Statüsünün Yükseltilmesi ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Projesi çerçevesinde 1995 yılı sonunda UNICEF desteği, Şanlıurfa Valiliği, İş ve İşçi Bulma Kurumu işbirliği ile GAP İdaresinin koordinasyonunda pilot uygulamaya 2 yerde başlanmış, 1998 sonunda 17 merkeze ulaşılması hedeflenmiştir. ÇATOM kurslarında sosyal amaçlı programların (okuma-yazma, sağlık eğitimi, ev ekonomisi, anne eğitimi, biçki-dikiş, makine nakışları, el sanatları) yanısıra gelir getirici programlar da uygulanmaktadır. Kurslara katılanlardan 15 erkek, 12 kadın yerel kalkınma gönüllüsü seçilmiş, toplum lideri misyonunu üstlenecek biçimde eğitilmektedir.

Toplu faaliyetler ve etkileşim, toplumsal kalkınma için elzem olan dayanışma mekanizmalarının gelişmesi, sayılarla ölçülemeyecek niteliksel ve niceliksel bir değişim oluşturacaktır.

Bölge nüfusunun % 35'inin 15 yaşın altında ve nüfus artış hızının % 3.5 olduğu düşünüldüğünde eğitimin önem ve önceliği ortaya çıkmaktadır. Niteliği artan insan gücü ve diğer kaynaklar yatırımcıyı cezbedecek, yapılacak yatırımlar nitelikli insan gücünü artıracaktır. Bu döngünün birbirinden etkilenmesi bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasını, fiziksel ve rakamsal olarak gelecek yıllarda ortaya koyacaktır.

V- GAP'IN FİNANSMAN KAYNAKLARI

A- Geleneksel Finansman Kaynakları

GAP uygulamaya konulduğu bölgenin gelişmesi yanında ülke genelinde de enerjiden tarımsal hammaddeye kadar, gereksinmelerin karşılanacağı bir potansiyelin açığa çıkarılmasına yönelik, dev bir projedir. Bu yönüyle, GAP Master Planı'nda belirtilen süre (2005 yılı) içerisinde tamamlanması büyük önem taşımaktadır. Proje ile ilgili temel kısıt finansmandır. GAP Master Planı'na göre toplam finansman ihtiyacı 32 Milyar USD olarak belirlenmiştir. Haziran 1997 tarihine kadar yapılan harcamalar 12.6 Milyar USD olup, ek finansman ihtiyacı yaklaşık 19.4 Milyar USD'dir.

GAP için yapılan harcamaların yaklaşık 10 Milyar USD'lik bölümü Genel Bütçe kaynaklarından karşılanmıştır. Her yıl yaklaşık 2.4 Milyar USD tutarında bir finansman ihtiyacı olan projenin, sürekli açık veren Genel Bütçe'den karşılanma olanağı mümkün görülmemektedir. Bu nedenle hem projenin hız kazanması

hem de bütçe içindeki yükün hafifletilmesi için yeni finansman olanaklarına ihtiyaç duyulmaktadır.

GAP için bugüne kadar yapılan harcamalar;

- Genel Bütçe ve İlave Fonlar
- Dış Krediler
- Yap-İşlet-Devret Modeli (BOT)

olmak üzere 3 finansman kaynağından sağlanmıştır. Yukarıda belirtilen klasik finansman kaynaklarında (BOT hariç) yaşanan sorunlar/kısıtlar aşağıda kısaca belirtilmektedir.

a) Genel Bütçe ve İlave Fonlar

Her yıl 2.4 Milyar USD'lik tutarında bir finansman ihtiyacı olan projenin, sürekli açık veren bir bütçeden karşılanma olanağı zorlaşmaktadır. Bunun yanısıra zaman zaman GAP için Genel Bütçe'ye ilave fonlar yapılsa da yetersiz kalmaktadır. Genel Bütçe'nin GAP'ne yönelik finansmanında ;

- Bütçe kaynaklarının yetersiz olması ve DPT tarafından GAP'a yönelik icracı kuruluşların (DSİ, Köy Hizmetleri) bütçe tekliflerinde yapılan kısıtlılar,
- Mevcut ödeneklerin Maliye Bakanlığı tarafından uygun zamanda ve tam olarak kullanılmaması v.b.

sorunlar yaşanmaktadır.

b) Dış Krediler

Dış krediler finansmanında temel sorun, sınırı aşan sular problemidir. Gerek AB'den gerekse Dünya Bankası'ndan sağlanması olası olan kaynaklar, bu kısıttan dolayı kullanılmamaktadır. Sınırı aşan sular problemi nedeni ile GAP İdaresi'nce sunulan 17 projeden sadece 2 tanesi kabul edilmiştir.

Bağlı kredi olarak temin edilen finansman, GAP için yapılan projelerde örtüşmeyebilmekte, bu nedenle bağlı kredinin GAP dışı kullanımı sözkonusu olmaktadır. Bağlı olmayan kredilerin ise maliyeti çok yüksek olup, ülke riski ile ilişkilidir. GAP'a yönelik temin edilen dış kredi 2.5 Milyar USD'de civarındadır. Bunun yanısıra yap-işlet-devret modeli çerçevesinde 4 yabancı ve 1 Türk şirketlerinin oluşturduğu konsorsiyum tarafından Birecik Barajı ve HES'e dış finansman sağlanmıştır.

B- GAP İçin Yeni Finansman Kaynakları

GAP'nin Master Planı'nda belirtilen süre içerisinde tamamlanabilmesi, geleneksel finansman kaynakları ile mümkün görülmemektedir. Projenin hız kazanması ve yaratacağı ekonomik-sosyal değerlerden zamanında yararlanılabilmesi için, yeni finansman kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Zaman zaman kamu ve özel sektör tarafından GAP'ın finansmanına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmektedir.

a) GAP İdaresi tarafından GAP finansmanına yönelik olarak GAP Fonu'nun oluşturulması önerisinde bulunulmuştur. Bu öneri ile ileri sürülen Fon'un kaynakları ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Dış ve iç kaynaklardan sağlanacak yardım ve bağışlar
- Mevcut fonlardan GAP Fonuna aktarımlar (Türkiye'yi tanıma fonunun % 10'unun aktarılması gibi)
- HES satışlarının belli tutarının Fona aktarılması
- Başbakanlık bütçesinden yapılacak aktarımlar
- Kamu Ortaklığı İdaresi gelirlerinin belli bir oranının Fona aktarılması
- Sulama yatırımlarının geri ödemelerinden sağlanan gelirlerin Fona aktarılması

GAP Fonu'nun oluşturulmasıyla iki sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, fon yaratmanın yeni bir kaynak teşkil etmeyeceğidir. Zira fon oluşturmada, mevcut kaynaklarda bir artış sağlanamamakta, sadece kaynak kullanım alanları farklılaştırılmaktadır. Bunun yanı sıra, ülkemizdeki fon uygulamalarının başarısız olduğunu, günümüzde mevcut fonların Genel Bütçe'ye aktarılmaya çalışıldığı ve fonların finansman sorunlarına katkıda bulunmakla beraber, siyasilerin çeşitli kullanımlarına açık bulunduğu gibi sakıncaları bulunmaktadır.

İkincisi ise, sulama yatırımlarının geri ödemelerinden sağlanan gelirlerin yeni bir kaynak teşkil edebileceği hususudur. Türkiye'de 2 Milyon Ha alan sulanmaktadır. Sulama şebekelerinin yapılmasından doğan ve hizmet karşılığı olan hektar başına 10 USD alınması durumunda yılda yaklaşık 2 Milyon USD kaynak yaratılacaktır. Ancak bu kaynağın oluşturulmasında 1985 yılında belirlenen hektar başına 400 TL'lik ücret revize edilmemiştir. Bir başka sorun da sözkonusu ücret tahsilatının % 40'nın yapılabilmesi ve uygulanan cezai müeyyidenin ise yetersiz kalmasıdır. Bu kaynağın oluşturulmasında gerek ücretin revize edilmesi ve gerekse cezai müeyyidenin ağırlaştırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

b)Yeni bir finansman aracı ise Altyapı Yatırım Ortaklıkları şeklinde ifade olunan ve özünde, projelerden gelecekte yaratılacak net nakit akımlarının bugünkü değerinin, satış olanakları ile ilgili finansman araçlarıdır. Burada amaç, GAP'ı kendi kendini besleyen bir mekanizmaya dönüştürmektir. Bu açıdan GAP'ın gelir yaratma kapasitesini belirlemek gerekmektedir. Ayrıca, olgunlaşma hızı yüksek yatırımlara öncelik verilmesi önemlidir.

c)GAP yatırımlarının finansmanında geliştirilen yeni bir model İstanbul'da yapılan Uluslararası Su Konferansı Zirvesi'nde açıklanmıştır. Bu yeni finansman modeli şöyledir;

Uluslararası mali piyasalarda 1980 yılından bu yana yaşanan gelişmeler neticesinde uluslararası sermaye piyasaları en önemli fon kaynağı haline gelmiş ise de uluslararası sermaye piyasaları, kamu alt yapı yatırımlarına ancak son yıllarında kaynak aktarmaktadır. Bunun en önemli nedeni, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu tip yatırımların proje süresinin planlanandan uzun sürmesi ve getirisinin düşük oluşudur. Türkiye bugün GAP Projesi'nde büyük ölçüde kendi olanakları ile tamamladığı 12 Milyar USD'lik bir aktife ve bu yatırımların her yıl yarattığı yaklaşık 3 Milyar USD gelire sahip bulunmaktadır. Projenin amacı Türkiye'nin sahip bulunduğu bu aktif varlıkları ve gelir potansiyelini değerlendirerek “**Menkul Kıymetleştirme**” yöntemi aracılığı ile ;

- Yerel ve uluslararası sermaye piyasalarından önemli ölçüde finansman olanağı sağlamak,
- Bu finansman olanakları ile GAP Projesi'nde yer alan diğer yatırımları tamamlamak,
- Yerel ve uluslararası yatırımcılara getiri sunmak,
- Türkiye'nin bu önemli projesine yerli ve yabancı kişileri ve kurumları ortak edebilmektir.

Önerilen yeni finansman modelinde, tamamlanmış, yatırımı devam etmekte olan ve gelir elde edilen alt projeleri kapsayacak olup, yatırımların fiziki tutarlarını aynı sermaye olarak değerlendirecek şirketlerin kurulması amaçlanmaktadır. Şirketlerin finansal yapısını oluşturacak ana kalemler aşağıdaki gibi önerilmektedir;

- GAP kapsamındaki fiziki yatırımlar (baraj, hidroelektrik santralleri, sulama tünelleri ve sulama sistemleri) aynı sermaye olarak şirketlerin **sermayelerini** ,
- Proje için alınan orta ve uzun vadeli krediler **dış kaynakları**,
- Yatırımlar, **sabit kıymetleri**,
- Elektrik ve su satışlarından elde edilen gelirler, **şirket gelirlerini**,

- Elektrik ve su satış alacakları, **ticari alacaklar** olarak oluşturulabilir.

Kurulacak şirket ve şirketler (Aşağı Fırat Projesi Şirketi-AFP ve Karakaya Şirketi) yerel ve uluslararası sermaye piyasalarına çeşitli menkul kıymetler ihraç edeceklerdir. Bu kıymetler; Özkaynağın finansmanı (hisse senedi), borçlanma araçları (tahvil), orta vadeli borçlanma araçları, aktife dayalı menkul kıymetler ve diğer enstrümanlardır.

Hazine, AFP ve Karakaya Şirketler'inin ihraç edecekleri menkul kıymetler vasıtasıyla elde edeceği gelirler;

- Şirket olarak, sermaye arttırımı ve diğer borçlanma araçlarının ihracından elde edilecek gelir ve fonlardan oluşmaktadır. Şirket elde ettiği fon olanaklarını proje içinde yeralan ve devam etmekte olan yatırımların finansmanı için kullanacaktır.
- Hazine ise, şirketlerin bir bölümünden elde edeceği gelirleri projenin finansmanı için doğrudan ve aynı zamanda GAP Holding Şirketi ve GAP Yatırım Fonu kurulması gibi farklı şekilde kullanabilecektir.

Hazinenin kuracağı GAP Holding aracılığı ile GAP yatırımları içinde yer alan diğer alt projeler için, yeni şirketler kurulabilir veya şirket kuruluşu gerçekleştirilmeden doğrudan, diğer yatırımlar finanse edilebilir. GAP Holding Şirketinin kendisi de yerel ve uluslararası sermaye piyasalarına menkul kıymet ihraç edebilir ve ilave fonlar toplayabilir.

GAP Holding Şirketi kendi iştiraki şeklinde GAP Yatırım Fonu oluşturabilir. Bu fon, GAP Projesi içinde yeralan şirketlerin menkul kıymetlerine yatırım yaparak portföyünü oluşturur. Yatırım Fonu'nun katılım belgeleri daha sonra yerel ve uluslararası sermaye piyasalarına ihraç edilir ve önemli bir finansman geliri elde edilebilir.

GAP yatırımlarının finansmanı için önerilen finansman mekanizması çerçevesinde, bugüne kadar tamamlanmış olan yatırımların oluşturduğu aktif değerlere dayalı menkul kıymet ihraçları finansman olanaklarının ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamada özkaynak finansmanı ve borçlanma finansmanı yöntemi ile 5 Milyar USD'e yakın kaynak yaratılabilecektir. Bu kaynağın bir bölümünün kullanılması ile oluşturulması önerilen GAP Holding Şirketi ve GAP Yatırım Fonu'nun menkul kıymet ve katılma belgelerinin ihracı ikinci aşamadaki finansman olanaklarını yaratmaktadır. Bu aşamada da 1-2 Milyar USD arasında ilave bir kaynak yaratılması mümkün olmaktadır.

Kurulacak finansman mekanizması süreklilik arz edecektir. Dolayısıyla yerel ve özellikle uluslararası sermaye piyasalarına bir kerelik değil, aşama aşama menkul kıymet ihraçları yapılarak sürekli bir fon akışı temin edilebilecektir.

VI- SONUÇ

Dünyanın en büyük projeleri arasında gösterilen GAP, alan itibariyle Türkiye'nin güneydoğusundadır. Bölge; Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsamakta olup, Türkiye'nin hem toplam nüfusunun hem de coğrafi alanın yaklaşık % 10'unu oluşturmaktadır.

Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 13 proje demetinin toplamı olarak planlanan ve kapsamında 22 baraj, 19 hidroelektrik santralinin inşasını öngören GAP, aynı zamanda tarım, ulaştırma, eğitim, sağlık, kentsel ve kırsal altyapı gibi kalkınma ile ilgili tüm sektörleri bir bütün halinde ele almakta ve Bölge'nin topyekün sosyo-ekonomik kalkınmasını hedefleyen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir bölgesel kalkınma projesidir.

Münferit projeler ve sektörel yaklaşım yerine entegre, çok sektörlü bir bölgesel kalkınma yaklaşımı benimsenerek, bölgesel ölçekte su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile başlayacak bir kalkınma düşünülmüş, sektörel tercihlerle mekansal analizler birlikte ele alınarak GAP MASTER PLANI(1989) hazırlanmıştır. 2005 yılına kadarki bir zaman perspektifinde gerçekleşmesi planlanan bu Master Plan'ın temel hedefleri; yöre halkının gelir düzeyini ve yaşam standardını yükselterek diğer bölgelerle arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam olanaklarını artırmak, Bölge'nin büyük kentlerinin nüfus emme kapasitesini iyileştirmek, ekonomik büyüme, sosyal istikrar ve ihracatı teşvik gibi ulusal kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktır.

GAP Master Planı'na göre projenin toplam finansman ihtiyacı 32 Milyar USD olarak belirlenmiştir. Haziran 1997 tarihine kadar proje için yapılan harcamalar 12.6 Milyar USD olup, ek finansman ihtiyacı (2005 yılına kadar) yaklaşık 19.4 Milyar USD'dir. Proje kapsamında sektörel hedeflere yönelik yatırım ihtiyaç tutarlarının % 32.2'si enerji, % 30.3'ü tarım ve % 22.1'ni ise ulaştırma olmak üzere toplam % 84.5'ini bu üç sektör oluşturmaktadır. Bu üç sektör dışında kalan madencilik, imalat, turizm, konut, eğitim, sağlık ve diğerleri olmak üzere 7 sektörün yatırım ihtiyaçlarının toplamı ise % 15.5'dir. Aynı tarih itibariyle sektörel hedeflere yönelik nakdi gerçekleştirmelerin % 71.1'i enerji, % 9.8'i tarım

ve % 28.4'ü ise ulaştırma sektörlerinde olup, genel olarak GAP yatırımlarında nakdi gerçekleşme oranı ise % 40.1'e ulaşmış bulunmaktadır.

GAP enerji projelerinin toplam kapasitesi 7.476 MW olup, bu kapasitenin % 56'sı tamamlanmış, % 17'si inşaa halindeki, % 19'unun projesi hazır ve programa girmiş ve % 7'si ise diğer projelerden oluşmaktadır. Türkiye toplam hidroelektrik enerjisi içindeki GAP enerji projelerinin payı % 51, toplam termik ve hidroelektrik enerjisi içerisindeki payı ise % 21 gibi yüksek bir orana sahiptir.

Ekim 1997 tarihi itibariyle Fırat ve Dicle Havzalarında sulamaya açılan alanın, % 9'u bitmiş (1.540.800 dönüm) olup, yaklaşık % 11'i ise inşaat safhasında (2.315.250) bulunmaktadır.

GAP, Bölge'deki su-toprak-insan kaynaklarının en etkili ve verimli bir biçimde sürdürülebilir kalkınma modeline dayalı olarak yönlendirme, toplumsal yapıyı değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahip olacaktır.

Tolam yatırım tutarı 32 Milyar USD olan GAP'a yapılan yaklaşık 12.5 Milyar USD'lik harcamanın büyük bir bölümü ulusal kaynaklardan karşılanmıştır. Su tahsisi konusunda bir anlaşma bulunmadığı gerekçesiyle, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar bu büyük projeye doğrudan kredi sağlamakta tereddütlü davranmışlardır. Yine de çeşitli uluslararası finans kuruluşlarından GAP'a ya doğrudan, yada fiziki tesislerin yapımını üstlenen firmalara kredi temin edilmesi yoluyla dış kredi sağlanmıştır. Dünya Bankası ise Bölge'deki hiçbir baraj, santral ve sulama projesi için kredi vermemiş olmasına rağmen, GAP sulamalarındaki etkinliği arttıracak ve sosyal koşulları iyileştirecek projelere kaynak sağlamıştır. Sağlanan kredi ve hibelere ilave olarak Birecik Barajı ve HES, yap-işlet-devret (BOT) modeli çerçevesinde bir Alman, Fransız, Belçika, Avusturya ve Türk konsorsiyumu tarafından gerçekleştirilecektir.

GAP Master Planı'nda belirtilen süre (2005 yılı) içerisinde tamamlanması büyük önem taşıyan GAP'ın temel kısıtı finansmandır. Proje için bugüne kadar yapılan harcamalar; Genel Bütçe ve ilave fonlar, dış krediler ve yap-işlet-devret modeli çerçevesinde olmak üzere 3 finansman kaynağından sağlanmıştır.

Her yıl yaklaşık 2.4 Milyar USD tutarında bir finansman ihtiyacı olan projenin, sürekli açık veren Genel Bütçe' den karşılanma olanağı mümkün görülmemekte ve GAP' yönelik icracı kuruluşların (DSİ, Köy Hizmetleri) bütçe tekliflerinde DPT'ca yapılan kısıntılar, mevcut ödeneklerin Maliye Bakanlığı tarafından uygun zamanda ve tam olarak kullandırılmaması gibi sorunlarda yaşanmaktadır. Dış krediler finansmanında yaşanan temel sorun ise, sınırı aşan sular problemidir. Gerek AB'den gerekse Dünya Bankası'ndan sağlanması olası olan kaynaklar, bu kısıttan dolayı kullanılmamaktadır. Bağlı kredi olarak temin

edilen finansman, GAP için yapılan projelerle örtüşmeyebilmekte, bağlı olmayan kredilerin ise maliyeti çok yüksek olup, ülke riski ile ilişkilidir.

GAP İdaresi tarafından GAP'ın finansmanına yönelik GAP Fonu'nun oluşturulması önerisinde bulunulmuştur. GAP Fonu'nun oluşturulmasıyla iki sonuç ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, fon oluşturmanın yeni bir kaynak yaratmayacağı sadece kaynak kullanım alanlarının farklılaştıracağıdır. İkincisi ise, sulama yatırımlarının geri ödemelerinden sağlanan gelirlerin yeni bir kaynak teşkil edeceğidir. Sulama şebekelerinin yapılmasından doğan ve hizmet karşılığı hektar başına 10 USD alınması durumunda yılda yaklaşık 2 Milyon USD kaynak yaratılacaktır. Bu kaynağın oluşturulmasında gerek mevcut ücretin revize edilmesi ve gerekse cezai müeyyidenin ağırlaştırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Yeni bir finansman aracı ise Altyapı Yatırım Ortaklıkları şeklinde ifade olunan ve özünde, projelerden gelecekte yaratılacak net nakit akımlarının bugünkü değerinin satış olanakları ile ilgilidir.

GAP yatırımlarının finansmanında geliştirilen yeni bir model İstanbul'da yapılan " Uluslararası Su Konferansı Zirvesi" nde açıklanmıştır. Bu yeni finansman modeli, Türkiye'nin sahip bulunduğu GAP'a ait aktif varlıkları ve gelir potansiyelini değerlendirecek " **Menkul Kıymetleştirme**" yöntemi aracılığı ile yerli ve uluslararası sermaye piyasalarından finansman olanağı sağlamaktır. Bu modele göre, tamamlanmış, yatırımı devam etmekte olan ve gelir elde edilen alt projeleri kapsayacak olup, yatırımların fiziki tutarlarını aynı sermaye olarak değerlendirecek şirketlerin kurulması amaçlanmaktadır.

Kurulacak şirketler (Aşağı Fırat Projesi Şirketi- AFP ve Karakaya Şirketi) yerel ve uluslararası sermaye piyasalarına çeşitli menkul kıymetler ihraç edeceklerdir. Bu kıymetler; özkaynağın finansmanı (hisse senedi), borçlanma araçları (tahvil), orta vadeli borçlanma araçları, aktife dayalı menkul kıymetler ve diğer enstrümanlardır.

Hazine ve şirketlerin ihraç edecekleri menkul kıymetler vasıtasıyla elde edeceği gelirler ile, projede yer alan ve devam etmekte olan yatırımların finansmanı için kullanabileceği gibi, Hazine aynı zamanda GAP Holding Şirketi ve GAP Yatırım Fonu kurulması gibi farklı şekilde kullanabilecektir. Bu sayede gerek GAP Holding Şirketi ve gerekse GAP Yatırım Fonu aracılığı ile de yerel ve uluslararası sermaye piyasalarından ilave fonlar sağlayabilecektir.

GAP yatırımlarının finansmanı için önerilen finansman mekanizması çerçevesinde, bugüne kadar tamamlanmış olan yatırımların oluşturduğu aktif değerlere dayalı menkul kıymet ihraçları finansman olanaklarının ilk aşamasını

oluşturmaktadır. Bu aşamada 6zkaynak finansmanı ve borçlanma finansmanı yöntemi ile 5 Milyar USD'e yakın kaynak yaratılabilecektir. Bu kaynağın bir bölümünün kullanılması ile oluşturulması önerilen GAP Holding Şirketi ve GAP Yatırım Fonu'nun menkul kıymet ve katılma belgelerinin ihracı ikinci aşamadaki finansman olanaklarını yaratmaktadır. Bu aşamada da 1-2 Milyar USD arasında ilave bir kaynak yaratılması mümkün olmaktadır.

Kurulacak finansman mekanizması süreklilik arz edecektir. Dolayısıyla yerel ve özellikle uluslararası sermaye piyasalarına bir kerelik değil, aşama aşama menkul kıymet ihraçları yapılarak sürekli bir fon akışı temin edilebilecektir.